İLİM VE İRFAN GELENEĞİMİZDE

YOZGATLI ÂLİMLER VE MUTASAVVIFLAR

Editörler
Prof. Dr. Mehmet TÖZLUYURT
Öğr. Gör. Kâmil BÜYÜKER

YOZGAT BOZOK ÜNİVERSİTESİ
2006

ilâhiyât 1863

© MAKGRUP MEDYA PRO. REK. YAY. A.Ş.

İlim ve İrfan Geleneğimizde
Yozgatlı Âlimler ve Mutasavvıflar

Editörler:
Prof. Dr. Mehmet TÖZLUYURT
Öğr. Gör. Kâmil BÜYÜKER

ISBN 978-625-8972-03-0

1. Baskı: Mayıs 2026

Sertifika No: 44396

Mizanpaj: Tavoos
Sayfa Düzeni: Tavoos
Baskı: Vadi Grafik - Sertifika No: 47479

ilâhiyât

Fora İş Merkezi, 1354. Cadde No: 138/5, 06378
Ostim/Ankara

Tel: (0312) 439 01 69
www.ilahiyatyayin.com
editor@ilahiyatyayin.com
satis@ilahiyatyayin.com
www.instagram.com/ilahiyatyayin

İLİM VE İRFAN GELENEĞİMİZDE

YOZGATLI ÂLİMLER VE MUTASAVVIFLAR

Editörler:
Prof. Dr. Mehmet TÖZLUYURT
Öğr. Gör. Kâmil BÜYÜKER

YOZGAT BOZOK ÜNİVERSİTESİ
Bozok
2006

İÇİNDEKİLER

TAKDİM 9

YOZGATLI KEŞFÎ MUSTAFA EFENDİ VE
ERDEM AHLAKI FELSEFESİ 11
İrfan GÖRKAŞ

ŞEYH HACI AHMED EFENDİ'NİN HAYATI VE İTİKADÎ GÖRÜŞLERİ ... 25
Mehmet TÖZLUYURT

YOZGATLI ŞEYHZÂDE AHMED EFENDİ'NİN HAYATI VE
TASAVVUF ANLAYIŞI 49
Mustafa AŞKAR

FAHRİ BİR YOZGATLI: MÜFTÜ MEHMET BARIŞ HOCA (1944-2022) ... 75
Mustafa Necati BARIŞ

ÇOK YÖNLÜ BİR OSMANLI MÜNEVVERİ: MEVLÜD RAHMİ SEZGİN
EFENDİ'NİN (1874-1938) HAYATI VE ŞAHSİYETİ 93
Osman SEZGİN

HALİL İPEK EFENDİ (1925-2017) VE TASAVVUFA DAİR BAZI
GÖRÜŞLERİ 107
Vahit GÖKTAŞ - Murat İSMAİLOĞLU

YOZGATLI ÂLİMLERİN İLİM VE İRFAN GELENEĞİNDE
KELAM VE TASAVVUF İLİŞKİSİ 123
Faruk GÜN

YOZGAT'TAN KAHİRE'YE UZANAN BİR İLİM YOLCUSU
YOZGATLI MÜDERRİS İHSAN EFENDİ 147
Filiz KALYON - Abuzer KALYON

SORGUN'DA RİFÂİ ŞEYHLERİNDEN NÛRÎ BABA
(NURİ YILMAZ 1919-2013), HAYATI VE TASAVVUFİ KİŞİLİĞİ 171
Hasan TELLİ

SORGUN'UN SON DÖNEM MEDRESE ULEMASINDAN
GANİ HOCA (ABDULGANİ TELLİ, 1933–2003):
HAYATI, İLMÎ VE TASAVVUFÎ KİŞİLİĞİ İLE DİNÎ HİZMETLERİ 203
Hasan TELLİ

CUMHURİYET DEVRİNİN İLK YOZGAT MÜFTÜSÜ:
MEHMED HULÛSİ AKYOL (1888-1964) 245
Nilüfer ATEŞ

XIX. YÜZYIL ANADOLU TASAVVUF GELENEĞİNDE
BİR SÛFÎ PORTRESİ: ŞEYH HACI AHMED VELÎ'NİN (Ö.1310/1895)
HAYATI VE DİVANÇESİNDEKİ TASAVVUFÎ TEMALAR 279
Öncel DEMİRDAŞ - Celalettin KANDEMİR

MEHMED NÛRÎ YOZGÂDÎ'NİN BİD'AT VE
HURÂFE İLE MÜCADELESİ 303
Sezai BEKDEMİR

CEBBÂRZÂDE MEHMED ÂRİF BEYİN "HAZÂİN-İ ENVÂR"
İSİMLİ ESERİ VE ESERDEKİ HADİSLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ 317
Yusuf AKGÜL

YOZGATLI BİR İLİM ADAMI OLARAK ÖMER LÜTFİ ZARARSIZ 333
Dadaş MUTALLİM

TASAVVUFÎ GELENEKTE HİZMET ANLAYIŞI:
EMİRCİ SULTAN ÖRNEĞİ 349
Edibe BOYRAZ

ŞEYH OSMAN NURİ BAĞDADÎ'NİN
HAYATI VE TASAVVUF PEDAGOJİSİ ÇERÇEVESİNDE
DİN EĞİTİMİ ANLAYIŞI 371
Fatma GÖÇMEN

ŞEYHZÂDE AHMET ŞEVKİ ERGİN (1906-2002):
BOZOK'UN MANEVİ MİMARLARINDAN BİR
HALVETÎ-NAKŞÎ ŞEYHİNİN HAYATI, TASAVVUFİ KİŞİLİĞİ VE
YOZGAT'TAKİ MANEVİ MİRASI 403
Hüseyin YÜNER

MOLLA HÜSREV DÜŞÜNCESİNDE AKIL, NAKİL VE
AHLAK DENGESİ: OSMANLI KURULUŞ FELSEFESİNİN
İRFANÎ VE HUKUKÎ TEMELLERİ 415
Yasin GÖKHAN

OSMANLI EĞİTİMİNDE YENİ BİR METOT ARAYIŞI:
YOZGATLI YÛSUF ZİYÂ BEY'İN TÜRKÎ, ARABÎ, FÂRSÎ
MEDÂR-I MÜKÂLEME ADLI ESERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME 437
Özlem ŞAHİN

YOZGAT İL MÜFTÜSÜ HÂFIZ HAŞMET DOĞAR EFENDİ
(1896-1968): HAYATI, İLMÎ KİŞİLİĞİ VE YOZGAT'TA
DİNÎ HAYATA KATKILARI 457
Akif GÖÇMEN

İLİM VE İRFAN GELENEĞİNDE YOZGATLI BİR ÂLİM:
PROF. DR. HALİS AYHAN (1944-2025) 495
Ümmi MURATİ

YOZGATLI HÂFIZ İBRÂHİM B. AHMED:
TERCEME-İ KİTÂBÜ'L-ÂY VE'S-SÜVER (1289/1871) 517
Ahsen YILMAZ - Oghız Najmaaldeen Suliman SULIMAN

MISIR'DA YOZGATLI BİR TÜRKİYAT MÜDERRİSİ:
MEHMET İHSAN EFENDİ (YOZGAT 1902-KAHİRE 1961) 539
Kâmil BÜYÜKER

YOZGAT'TA İLMÎ LİYAKAT VE DEVLET NEZDİNDEKİ İTİBARIN
BİR ÖRNEĞİ: SEYYİD ABDULLAH TAHİR EFENDİ 555
Mehmet ÖZÜDOĞRU

KUR'ÂN HİZMETİNDE BİR ÖMÜR:
KURRÂ HÂFIZ FAZLI LEKESİZ 569
Yasin CENAN

YOZGAT İLİM, KÜLTÜR VE SOSYAL HAYATINA BİR BAKIŞ:
YOZGATLI MEHMET HÜSNÜ EFENDİ ÖRNEĞİ 593
Ahmet ALTINSOY

İLİM VE İRFANIN MUHTASAR BOZOK TARİHİ:
YOZGAT'TA TARİHÎ SÜREKLİLİĞİN ONTOLOJİSİ VE
TAŞRA İLMİYESİ YAHUT BİR KAYNAK OLARAK
MEDRESE VE TEKKE 613
S. Burhanettin KAPUSUZOĞLU

YOZGAT'IN İLMÎ HAFIZASINDA GEVREKZÂDE YUSUF BAHRİ
EFENDİ'NİN YERİ VE ÖNEMİ 637
Elif Döne GÜNEŞER

MÛSİKÎ MUALLİMİ YOZGATLI HÂFIZ SÜLEYMAN BEY 671
Halil İbrahim GÜNEŞER

TAKDİM

Kadim medeniyetimizin en mühim dayanaklarından biri, ilim ve irfan geleneğimizdir. Bu geleneği asırlar boyunca yaşatan, geliştiren ve gelecek nesillere aktaran âlimlerimiz ve mutasavvıflarımız, sadece yaşadıkları döneme değil, sonraki yüzyıllara da ışık tutmuşlardır. Anadolu'nun mütevazı fakat derinlikli şehirlerinden biri olan Yozgat da, bu zengin mirasın önemli temsilcilerini yetiştirmiş bir ilim ve gönül ocağıdır.

Anadolu'nun tarihî ve kültürel coğrafyası içerisinde müstesna bir yere sahip olan Yozgat, zannedildiğinin aksine yalnızca siyasî ve idarî tarihiyle değil, aynı zamanda yetiştirdiği ilim ve gönül insanlarıyla da dikkat çeken bir merkez olmuştur. Medreseler, tekke ve zaviyeler etrafında teşekkül eden bu ilmî ve tasavvufî muhit, yüzyıllar boyunca pek çok âlim ve mutasavvıfın yetişmesine zemin hazırlamış; bu şahsiyetler hem bulundukları çevreyi hem de daha geniş coğrafyaları etkilemiştir.

Elinizdeki "Yozgatlı Âlimler ve Mutasavvıflar" başlıklı eser, söz konusu birikimi sistematik bir yaklaşımla ele alarak literatürde önemli bir boşluğu doldurmaktadır. Çalışma, yalnızca biyografik bilgileri derlemekle yetinmemekte; aynı zamanda ele aldığı şahsiyetlerin ilmî yönelimlerini, tasavvufî meşreplerini, eserlerini ve etkilerini analitik bir perspektifle değerlendirmektedir. Bu yönüyle eser, hem yerel tarih çalışmalarına hem de İslam ilim ve düşünce tarihi araştırmalarına kayda değer katkılar sunmaktadır. Aynı zamanda bu çalışma Yozgat'ın kültürel ve manevi tarihine ışık tutan kıymetli bir kaynak niteliği taşımaktadır.

Öte yandan, geçmiş ile bugün arasında sahih bir bağ kurabilmenin yolu, köklü bir ilmî hafızaya sahip olmaktan geçmekte-

dir. Bu bağlamda, Yozgatlı âlim ve mutasavvıfların hayatlarının ve fikir dünyalarının gün yüzüne çıkarılması; sadece akademik bir faaliyet olarak değil, aynı zamanda kültürel sürekliliğin temini açısından da büyük önem arz etmektedir. Bu eser, söz konusu sürekliliğin sağlanmasına katkı sunarak, özellikle genç araştırmacılar ve öğrenciler için ilham verici bir kaynak olma hüviyeti taşımaktadır.

Bugün, hızlı değişimlerin yaşandığı bir çağda, geçmişle bağ kurmak ve köklerimizi yeniden hatırlamak her zamankinden daha fazla önem arz etmektedir. Bu bağlamda, ilim ve hikmet ehli şahsiyetlerin hayatlarını tanımak; onların ahlakını, duruşunu ve insanlığa sundukları katkıları anlamak, bizlere yol gösterici olacaktır. Bu eser, genç nesiller başta olmak üzere tüm okuyucular için bir rehber ve ilham kaynağı olma potansiyeline sahiptir.

Yozgat Bozok Üniversitesi her alanda olduğu gibi şehrin değerlerini tanıma ve tanıtma noktasında da öncü misyonunu sürdürmeye devam edecektir. Kitabın hazırlanmasında emeği geçen tüm akademisyen, araştırmacı ve yazarlara teşekkür ediyor, bu kıymetli çalışmanın akademik dünyaya ve kültür hayatımıza hayırlı olmasını diliyorum.

Saygılarımla,

Prof. Dr. Evren YAŞAR
Rektör

ŞEYH OSMAN NURİ BAĞDADÎ'NİN HAYATI VE TASAVVUF PEDAGOJİSİ ÇERÇEVESİNDE DİN EĞİTİMİ ANLAYIŞI

Fatma GÖÇMEN*

Giriş

İslâm düşünce geleneğinde din eğitimi, yalnızca teorik bilgi aktarımını değil, bireyin inanç, ibadet ve ahlâk bütünlüğü içerisinde gelişimini hedefleyen kapsamlı bir şahsiyet inşa sürecini ifade etmektedir.[1] Eğitimin temel gayesi, insanın kendini tanıması, iç dünyası ile dış çevresi arasında denge kurarak fıtratına uygun bir ahlâkî ve manevî olgunluğa ulaşmasıdır. İnsanın "kendini bilmesi" ile başlayan ve Yaratıcısını tanımasıyla devam eden bu manevî tekâmül süreci, İslâm eğitim tarihinin temel dinamiklerinden birini oluşturmaktadır.[2] Bu bağlamda, söz konusu ahlâkî, duyuşsal ve manevî terbiye sürecini İslâm ilim ve kültür tarihinde en sistemli biçimde üstlenen ve bunu bir yaşam biçimi hâline getiren kurumların başında tasavvuf geleneği gelmektedir.[3]

Tasavvuf; bireyin iç dünyasını terbiye etmeyi, nefsânî eğilim-

* Dr. Oğr. Uyesi, Yozgat Bozok Universitesi, Ilahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Din Eğitimi Anabilim Dalı, Yozgat, fatma.gocmen@bozok.edu.tr, orcid.org/0000-0003-1393-4729

1 Turgay Gündüz, *İslam, Gençlik ve Din Eğitimi* (Bursa: Düşünce Kitabevi, 2002), 17.

2 Hasan Kamil Yılmaz, *Tasavvufi Bakış* (İstanbul: Erkam Yayınları, 2003), 42.

3 Mustafa Kara, "Tekke Eğitimi ve Literatürü", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi* 6/12 (2008), 137-138.

lerini kontrol altına almayı ve ilâhî ahlâkla bütünleşmesini hedefleyen yapılandırılmış bir ahlâk eğitimi sürecidir.[4] Kuşeyrî Risâlesi'nde Cüneyd-i Bağdâdî tarafından yapılan tanımda da vurgulandığı üzere, bu süreç sürekli bir nefis mücadelesi olarak kavramsallaştırılmaktadır.[5] Bu yönüyle tasavvuf, te'dib, tehzib, tathir ve tezkiye gibi kavramlar etrafında şekillenen;[6] insanın kendi fıtratını tanımasını ve inancı "kâl" boyutundan "hâl" boyutuna taşıyan,[7] sohbet, riyazet, hizmet ve zikir gibi yöntemlerle bireyi "insan-ı kâmil" idealine yönelten[8] dinamik bir yaygın din eğitimi modeli olarak değerlendirilebilir.

Tasavvuf geleneğinin İslâm eğitim tarihi içindeki bu köklü, dönüştürücü ve ahlâk merkezli rolüne rağmen, modern eğitim bilimleri ve din eğitimi literatüründe söz konusu geleneğin pedagojik boyutunun yeterince incelenmediği görülmektedir. Günümüz akademik çalışmalarında tasavvuf çoğunlukla tarihsel bir olgu, teolojik bir tartışma alanı veya sosyolojik bir fenomen olarak ele alınmakta; buna karşın tasavvufî terbiye süreçleri ve irşad pratikleri eğitim bilimi perspektifiyle yeterince analiz edilmemektedir.[9] Özellikle modern din eğitiminin, bireylerin yalnızca bilişsel süreçlerine odaklanması, insanın varoluşsal anlam arayışını ve duyuşsal ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalmasına neden olmaktadır.[10] Tasavvuf pedagojisinin kuramsal temellerinin, mutasavvıfların eğitim anlayışları üzerinden sistematik ve analitik biçimde yeterince incelenmemiş olması, din eğitimi alanında önemli bir boşluk oluşturmaktadır.[11]

---

4 Ahmet Beken, "Ahlâkî Bir Alan Olarak Tasavvufun Eğitimle/Din Eğitimiyle İlişkisi", *Antakiyat* 3/2 (Aralık 2020), 268.

5 Abdulkerim el-Kuşeyrî, *Kuşeyrî Risalesi*, çev. Muhammed Coşkun (İstanbul: İlk Harf Yayınevi, 2013), 400.

6 Beken, "Ahlâkî Bir Alan Olarak Tasavvufun Eğitimle/Din Eğitimiyle İlişkisi", 267-268.

7 Ethem Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü* (İstanbul: Anka Yayınları, 2009), 5.

8 Kasım Kocaman, "Tasavvufî Eğitimde Kullanılan Özeleğitim Yöntemleri", *Journal of International Social Research* 13/70 (Nisan 2020), 1163, 1166-1167; Mahmud Erol Kılıç, *Tasavvufa Giriş*, ed. Saliha Şişman (İstanbul: Sufi Kitap, 2012), 25.

9 Beken, "Ahlâkî Bir Alan Olarak Tasavvufun Eğitimle/Din Eğitimiyle İlişkisi", 259, 274.

10 Hasan Meydan, "Neglected Aspect of Religious Education: Search for Meaning", *Bilimname* 2019/37 (Nisan 2019), 1247-1248, 1263.

11 Beken, "Ahlâkî Bir Alan Olarak Tasavvufun Eğitimle/Din Eğitimiyle İlişkisi", 274.

Bu çalışma, Şeyh Osman Nuri Bağdâdî'nin hayatını, tasavvufî kişiliğini ve din eğitimi anlayışını pedagojik bir perspektifle incelemeyi; tasavvufî eğitim ilkelerini ortaya koyarak bu yaklaşımın din eğitimi açısından işlevlerini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda çalışma, tasavvuf geleneği ile din eğitimi disiplini arasındaki ilişkiyi örnek bir şahsiyet üzerinden inceleyerek literatürdeki boşluğun doldurulmasına katkı sağlamayı amaçlamakta; aynı zamanda modern din eğitiminde gözlemlenen duyuşsal ve yaşantısal öğrenme eksikliklerine alternatif bir model önermektedir.

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Tasavvuf Geleneğinde Eğitim

İslâm düşünce tarihinde eğitim, yalnızca zihinsel düzeyde bir bilgi aktarımını ifade etmez; aksine bireyin inanç, ibadet ve ahlâk bütünlüğü içerisinde çok yönlü gelişimini hedefleyen, bilginin davranışa ve yaşantıya dönüştüğü kapsamlı bir süreci ifade eder.[12] Bu bağlamda tasavvuf, İslâm'ın derûnî ve ruhanî boyutunu öne çıkararak insanın terbiyesini amaçlayan köklü bir yaygın eğitim modeli olarak değerlendirilebilir.[13]

Akademik literatürde tasavvuf, soyut ve pasif bir mistik tecrübeden ziyade, "deneysel bir bilim ve insanın kendi ruhunu incelemesi yöntemi" olarak tanımlanmaktadır.[14] Varlığı, hayatı ve insanı derinlemesine kavrama çabası olan bu disiplin, insanın sahip olduğu olumlu özellikleri keşfetmesini ve iç-dış dünyası arasında uyum sağlamasını hedefler.[15] Tasavvufî eğitimin temel ve nihai gayesi ise "insan-ı kâmil" yetiştirmektir.[16] İnsan-ı kâmil; Yaratıcı'ya, insana ve diğer varlıklara karşı sorumluluklarını şuurlu bir şekilde yerine getiren, nefsini kontrol altına alarak ilahî ahlâk ile ahlâklanmış ideal şahsiyeti temsil eder.[17] Dolayı-

---

12 Kılıç, *Tasavvufa Giriş*, 157.

13 Yılmaz, *Tasavvufi Bakış*, 60.

14 Hayrani Altıntaş, "Tasavvuf", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 24/1-2 (Haziran 1981), 413.

15 Beken, "Ahlâkî Bir Alan Olarak Tasavvufun Eğitimle/Din Eğitimiyle İlişkisi", 257.

16 Mustafa Kara, *Tasavvuf ve Tarikatlar* (İstanbul: Yeni Yüzyıl Kitaplığı İletişim Yayınları, 1992), 10.

17 Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, 314-315; Kara, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, 10.

sıyla tasavvuf geleneğindeki eğitim, insanın fıtratında bulunan manevî potansiyeli en üst düzeye çıkarmayı hedefleyen, sınırları ve yöntemleri belirlenmiş sistematik bir tekâmül süreci olarak değerlendirilebilir.

1.2. Manevî Terbiye Kavramı

Tasavvuf geleneğinde eğitimin merkezinde yer alan "manevî terbiye", bireyin iç dünyasını olumsuz eğilimlerden arındırarak olumlu özelliklerle donatılmasını ifade eden temel bir kavramdır. Bu süreç, "nefis terbiyesi" ve "kalp tasfiyesi" olmak üzere iki ana dinamik üzerine inşa edilmiştir.[18] Manevî terbiye, bireyin nefsânî ve şehevî arzularını kontrol altına alması, zaaflarıyla yüzleşmesi ve bunları ilahî iradeye uygun biçimde dönüştürme sürecidir.[19] Eğitim sürecinde bireyin kötülüğü emreden "nefs-i emmâre" aşamasından başlayarak, kendini sorgulayan "nefs-i levvâme" aşamasından geçmesi ve nihayetinde huzura ermiş "nefs-i mutmainne" seviyesine ulaşması hedeflenir.[20]

Bu ahlâkî olgunlaşma sürecinde riyazet ve mücahede gibi yöntemlerle kötü huylar zayıflatılırken; sabır, şükür, tevekkül, vera' ve tevazu gibi erdemler bireyin karakterine yerleştirilir.[21] Din psikolojisi ve eğitim bilimleri açısından değerlendirildiğinde, manevî terbiye modern dönemde "özdenetim" olarak ifade edilen irade eğitiminin tasavvufî karşılığı olarak görülebilir.[22] Özdenetim, bireyin dışsal kontrol mekanizmalarını içselleştirerek vicdan temelli bir iç denetim geliştirmesidir.[23] Bu bağlamda bireyin sürekli kendini sorgulaması ve ilahî gözetim bilinciyle hareket etmesi, ahlâkî olgunlaşmanın temel mekanizmalarını oluşturmaktadır.

---

18 Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, 661; Beken, "Ahlâkî Bir Alan Olarak Tasavvufun Eğitimle/Din Eğitimiyle İlişkisi", 274.

19 Süleyman Uludağ, "Rîyâzet", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi (İSAM), 2008), 35/143; Şakir Gözütok, "Özdenetimde Din Eğitiminin Etkisi", *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi* 21/2 (15 Aralık 2017), 1056.

20 Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, 472-475.

21 Beken, "Ahlâkî Bir Alan Olarak Tasavvufun Eğitimle/Din Eğitimiyle İlişkisi", 274; Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, 39; Uludağ, "Rîyâzet", 35/143.

22 Gözütok, "Özdenetimde Din Eğitiminin Etkisi", 1036, 1056.

23 Fatma Göçmen - Muhammet Mustafa Bayraktar, "Din Eğitiminin Psikolojik Temelleri", *Din Eğitimi Biliminin Mahiyeti-I* (Ankara: Eğitim Yayınevi, 2025), 219.

1.3. Tasavvuf Pedagojisi

Tasavvuf geleneğinde manevî terbiyenin hedeflerine ulaşabilmesi için insan psikolojisine, bireysel farklılıklara ve öğrenme süreçlerine uygun yapılandırılmış eğitim yöntemleri geliştirilmiştir.[24] "Tasavvuf pedagojisi" olarak adlandırılabilecek bu sistemin merkezinde dönüştürücü bir güç olan "mürşid-mürid ilişkisi" yer alır.[25] Mürşid, bireye manevî yolculukta rehberlik eden, bireyin karakter yapısını, zaaflarını ve ruhsal ihtiyaçlarını dikkate alarak eğitimi bireyselleştiren kâmil bir eğiticidir. Bu süreçte "tedricilik" esastır; birey, kapasitesine uygun olarak makam ve hallerden kademeli biçimde geçirilir.[26]

Tasavvuf pedagojisinde kullanılan en etkili yöntemlerden biri "sohbet"tir. Sohbet, tek yönlü ve didaktik bir bilgi aktarımından öte, mürşidin manevî halinin ve ahlâkî tecrübesinin müride yansıdığı, sevgi ve saygıya dayalı etkileşimsel bir öğrenme ortamıdır.[27] Bunun yanı sıra "zikir", bireyin bilişsel ve duyuşsal farkındalığını artıran, kalbi mâsivâdan arındıran temel bir yöntemdir. Zikir, bireyin dikkat ve odaklanma kapasitesini geliştirerek psikolojik iyi oluş, zihinsel uyanıklık ve yüksek farkındalık düzeyi kazandırmaktadır.[28]

Tasavvuf pedagojisinde tüm bu yöntemler, soyut anlatımlardan ziyade "örnek şahsiyet" üzerinden anlam kazanır. Bu bağlamda mürşid, ahlâkî ilkeleri yalnızca sözle değil, bizzat yaşayarak aktaran bir rol model olarak eğitimin merkezinde yer alır.[29]

1.4. Din Eğitimi Bağlamı

Tasavvuf pedagojisi ve manevî terbiye yöntemleri, modern din eğitimi literatüründe önemli bir yer tutmakta; özellikle bilginin

---

[24] Edibe Boyraz - Ekrem Zahid Boyraz, "Uzaktan Eğitime Farklı Bir Yaklaşım Olarak Tasavvufi Eğitim ve Mektûbât Geleneği", *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 28/2 (Aralık 2023), 174.

[25] Kara, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, 27.

[26] Boyraz - Boyraz, "Uzaktan Eğitime Farklı Bir Yaklaşım Olarak Tasavvufi Eğitim ve Mektûbât Geleneği", 168, 174-176.

[27] Kocaman, "Tasavvufî Eğitimde Kullanılan Özeleğitim Yöntemleri", 1163.

[28] Yasemin Angın, "Bilinçli Farkındalık (Mindfulness) ile Dini Şuur Arasındaki İlişkinin Müslüman-Türk Örneklem Üzerinden İncelenmesi", *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 11/22 (Temmuz 2022), 517; Emine Elif Çakmak İgalç, "Sûfî Eğitimde Zikir ve Bilişsel Farkındalığa Etkisi", *Amasya İlahiyat Dergisi* 22 (Haziran 2024), 378, 385-386.

[29] Yılmaz, *Tasavvufî Bakış*, 60.

davranışa dönüşmemesi ve eğitimin yalnızca bilişsel düzeyde kalması gibi sorunlara karşı alternatif bir yaklaşım sunmaktadır.[30] Bu çerçevede tasavvufî eğitim, din eğitiminin duyuşsal ve yaşantısal boyutunu tamamlayan güçlü bir kuramsal zemin sağlamaktadır.

Nitekim modern eğitim bilimlerinde bireyin anlam arayışını karşılamak ve varoluşsal bütünlüğünü desteklemek değerler eğitiminin temel hedefleri arasında yer alırken,[31] tasavvuf pedagojisi dinî bilginin içselleştirilmesini ve yaşantıya dönüştürülmesini esas almaktadır.[32] Bu süreçte murakabe ve özdenetim mekanizmaları, bireyin ahlâkî gelişiminin kalıcı bir nitelik kazanmasına katkı sağlamaktadır. Bu yönüyle tasavvuf, bireyselleştirilmiş rehberlik anlayışı ve zengin pedagojik yöntemleriyle empati, dürüstlük, tevazu ve sorumluluk bilinci gibi evrensel değerlerin kazandırılmasına imkân tanıyan bütüncül bir eğitim modeli olarak değerlendirilebilir.[33] Söz konusu kuramsal çerçeve, din eğitimi ve şahsiyet inşası süreçlerinin tasavvufî dinamiklerini ortaya koyarak, Şeyh Osman Nuri Bağdâdî'nin din eğitimi anlayışının analitik ve bütüncül biçimde incelenmesine teorik bir zemin oluşturmaktadır.

2. YÖNTEM

Bu çalışma, nitel araştırma yaklaşımıyla tasarlanmıştır. Veri toplama yöntemi olarak doküman analizi (klasik tasavvuf literatürü, biyografik eserler ve akademik çalışmalar) ve yarı yapılandırılmış mülakatlar kullanılmıştır. Veriler betimsel analiz yöntemiyle çözümlenmiş, kodlanarak temalar altında toplanmıştır. Analiz sürecinde tasavvufî eğitim anlayışı, manevî terbiye, mürşid-mürid ilişkisi ve eğitim yöntemleri temel kategoriler olarak ele alınmıştır.

---

30 Emine Elif Çakmak İgalçı, "Okul Öncesi Dönemde Tasavvufî Ahlak Bazında Manevî Eğitim", *Journal of Current Researches on Educational Studies (JoCuRES)* 8/2 (2018), 12.

31 Meydan, "Neglected Aspect of Religious Education", 1267; Çakmak İgalçı, "Okul Öncesi Dönemde Tasavvufî Ahlak Bazında Manevî Eğitim", 12.

32 Meydan, "Neglected Aspect of Religious Education", 1268-1269.

33 Çakmak İgalçı, "Okul Öncesi Dönemde Tasavvufî Ahlak Bazında Manevî Eğitim", 34, 42.

3. ARAŞTIRMA BULGULARI VE TARTIŞMA

3.1. Şeyh Osman Nuri Bağdâdî'nin Hayatı

3.1.1. Doğumu ve Ailesi

Şeyh Osman Nuri Bağdâdî (Ölmeztoprak), tasavvuf ve din eğitimi tarihinde müstesna bir yere sahip olan; Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemi ile Cumhuriyet'in ilk yıllarında yaşamış önemli bir mutasavvıf ve irşad önderidir. Askerî arşiv kayıtlarındaki resmî bilgilere göre hicrî 1295'te (miladî 1879), kabul gören rivayetlere göre ise 1881 yılında, dönemin Osmanlı Devleti'ne bağlı Bağdat vilayetinin Süleymaniye kazasına bağlı Biyara köyünde dünyaya gelmiştir.[34] Babası Bağdat Posta ve Telgraf Müdürü Muhammed Emin Efendi, annesi ise Fehime Hanım'dır.[35] Bağdâdî, nesep itibarıyla hem anne hem de baba tarafından Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin soyuna dayanan (annesi, Hz. Hasan'ın; babası da Hz. Hüseyin'in soyundan gelen 35. kuşak torundur[36]), İslâm medeniyetinde manevî bir saygınlığı ifade eden köklü bir Seyyid ve Şerif ailesine mensuptur.[37] İçinde doğup büyüdüğü aile ortamı ve kültürel çevre, onun ilmî ve manevî şahsiyetinin teşekkülünde belirleyici bir zemin hazırlamıştır. Aile fertlerinin aktardığına göre, Bağdat'ta üç bin metrekarelik bir konakta, maddî refah içerisinde ve yedi farklı mürebbiyenin gözetiminde son derece disiplinli bir altyapıyla yetiştirilmiştir.[38] Nitekim babası Muhammed Emin Efendi, bölgenin tanınmış mutasavvıflarından Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî'nin halife-

---

[34] Furkan Kurt, *Yozgat'taki Türbeler ve Ziyaret Yerleri* (Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans, 2013), 31; "Mutasavvıf Esseyyîd Şeyh Osman Nurî Bağdadî (Ölmeztoprak) Hazretleri Türbesi", *Habername* (20 Nisan 2023); Ebubekir Koçaker, *Yozgat Yöresindeki Ziyaret Yerleri ile İlgili Bir İnceleme* (Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans, 2004), 25.

[35] Ali Osman Altun, "Osman Nuri Bağdâdî (v. 1944)", *Cumhuriyetin İlk Yüzyılında 100 Sûfî Şahsiyet* (Ankara: Fecr Yayınları, 2023), 103; Hasan Coşkun, "Yozgat Zîyaret Mekânlarının İnanç Turîzmine Katkısının Sosyolojik Analizi", *II. Uluslararası Bozok Sempozyumu Yozgat'ın Turizm Potansiyelleri ve Sorunları 04-06 Mayıs 2017 Bildiri Kitabı I. Cilt*, ed. Kadir Özköse vd., 2017, 318; Koçaker, *Yozgat Yöresindeki Ziyaret Yerleri ile İlgili Bir İnceleme*, 25.

[36] Osman Ölmeztoprak, "Mülakat" (Görüşmeci: Fatma Göçmen, Akif Göçmen, Görüşme Tarihi: 05.03.2026). (Şeyh Osman Nuri Bağdadi'nin torunu Osman Ölmeztoprak, doğum tarihi: 1959)

[37] Altun, "Osman Nuri Bağdâdî (v. 1944)", 103; Coşkun, "Yozgat Zîyaret Mekânlarının İnanç Turîzmine Katkısının Sosyolojik Analizi", 318; Koçaker, *Yozgat Yöresindeki Ziyaret Yerleri ile İlgili Bir İnceleme*, 25.

[38] Ölmeztoprak, "Mülakat".

si Şeyh Osman Sirâceddin'in öğretilerine bağlı, tasavvufî hassasiyetleri yüksek bir şahsiyettir.[39] Bu manevî ve ilmî atmosfer, Osman Nuri Bağdâdî'nin karakterinin küçük yaşlardan itibaren dinî duyarlılık, ahlâkî olgunluk ve ilim sevgisiyle şekillenmesini sağlamıştır.

3.1.2. Eğitim Hayatı

Şeyh Osman Nuri Bağdâdî'nin eğitim hayatı, dönemin tarihsel şartları gereği hem modern askerî mekteplerde hem de geleneksel medrese usulünde eş zamanlı ve çok yönlü biçimde şekillenmiştir. Çocukluk ve gençlik yıllarında bir taraftan fen ilimleri öğrenerek askerî okullardaki tahsilini sürdürmüş, diğer taraftan Bağdat'ta babasının tuttuğu özel hocalardan medreselerde okutulan Kur'ân-ı Kerim, Tefsir, Hadis, Fıkıh ve Kelâm gibi temel İslâmî ilimleri tahsil etmiştir. 7-8 yaşlarında hafız olmuştur. Çocukken aldığı lisan dersleriyle Arapça, Farsça, İngilizce, Fransızca, Almanca, Rusça, İtalyanca olmak üzere pek çok dilde konuşma ve çeviri becerisi kazanmıştır. Bu entelektüel lisan eğitiminin yanında resimle de yakından ilgilenmiş; sporla iç içe büyüyerek Rus güreşçilerle güreş tutacak üst seviyede fiziksel bir güce erişmiştir.[40] İlk ve orta öğreniminin ardından 17 yaşında İstanbul'a giderek Harbiye Mektebi'ne girmiş, buradan iki yılda mezun olarak üstün başarısı nedeniyle okul tarihine geçmiştir. Harbiye'deki öğrencilik yıllarında usta bir yüzücü olarak İstanbul Boğazı'nı yüzerek karşıdan karşıya geçtiği de hatıralarında yer almaktadır. Buradan teğmen rütbesiyle mezun olarak Osmanlı ordusuna katılmıştır.[41] Aldığı bu çift yönlü eğitim, onun şahsiyetinde bir komutanın tavizsiz disipliniyle bir İslâm âliminin entelektüel derinliğini birleştirmiştir. Bağdâdî'nin bilinen herhangi bir yazılı eseri bulunmamaktadır.[42] Onun ilmî ve tasavvufî mirası daha çok yetiştirdiği talebeler ve sözlü irşad faaliyetleri aracılığıyla intikal etmiştir.

---

[39] Coşkun, "Yozgat Zïyaret Mekânlarının İnanç Turïzmïne Katkısının Sosyolojïk Analïzi", 318; "Es-Seyyid Eş-Şeyh Osman Nuri Ölmeztoprak Hazretleri, Vuslatının 81. Yılında Dualarla Yâd Edildi", *Malatya Derin Haber* (27 Ocak 2025).

[40] Ölmeztoprak, "Mülakat".

[41] Altun, "Osman Nuri Bağdâdî (v. 1944)", 103; Coşkun, "Yozgat Zïyaret Mekânlarının İnanç Turïzmïne Katkısının Sosyolojïk Analïzi", 318; Koçaker, *Yozgat Yöresindeki Ziyaret Yerleri ile İlgili Bir İnceleme*, 25; Ölmeztoprak, "Mülakat".

[42] Altun, "Osman Nuri Bağdâdî (v. 1944)", 105.

3.1.3. Tasavvufî Eğitim Süreci ve Çevresi

Osman Nuri Bağdâdî'nin eğitim serüveninin en hayati boyutunu, onun ruhsal ve ahlâkî tekâmülünü sağlayan tasavvufî eğitim süreci oluşturmaktadır. İstanbul'da askerî okulda öğrenci bulunduğu sırada içsel bir arayışla tasavvufa yönelmiş; okul tatillerinde veya subay olarak atandığı Bağdat'taki görevleri esnasında Irak'ın önde gelen mutasavvıflarından Şeyh Ömer Ziyâeddin Hazretleri'nin dergâhına intisap etmiştir.[43] Askerlik mesleğinin getirdiği zorlu şartlara rağmen mürşidinin bulunduğu Biyara'ya sürekli ziyaretler gerçekleştirerek onun sohbetlerinden ve manevî feyzinden istifade etmiştir.[44] Bağdâdî, manevî terbiyesini Nakşibendiyye ve Kādiriyye neşvesinin harmanlandığı köklü bir gelenek içinde almıştır. Mürşidi Şeyh Ömer Ziyâeddin'in 1900 yılında vefatının ardından büyük bir teessür yaşamış; ancak manevî yolculuğuna ve eğitimine, onun halefi ve oğlu olan Şeyh Muhammed Necmeddin'in rehberliğinde kesintisiz biçimde devam etmiştir.[45] Babasının vasiyeti üzerine Bağdâdî'nin manevî eğitimiyle bizzat ilgilenen Şeyh Necmeddin, onu sülûk merhalelerinden geçirerek yüksek manevî olgunluk düzeyine ulaştırmıştır.[46] Böylece mürşidlik makamına erişen Şeyh Osman Nuri Bağdâdî, manevî önderlik ve rehberlik görevini üstlenmiştir.[47] Kendisine Nakşibendiyye ve Kādiriyye dâhil olmak üzere farklı tarikat kollarından icazet yetkisi verilmiş; sahip olduğu derin tasavvufî hâl, şefkat ve kerametleri sebebiyle çevresinde ve sevenleri arasında "zamanın Abdülkadir Geylânî'si" olarak anılmıştır.[48] Nitekim mülakatlarda, Bağdâdî'nin sıradan bir şeyh veya müderris olmanın ötesinde, güçlü ve etkileyici bir manevî şahsiyete sahip olduğu vurgulanmaktadır.[49]

---

43 "Mutasavvıf Esseyyid Şeyh Osman Nuri Bağdadi" (20 Nisan 2023); "Es-Seyyid Eş-Şeyh Osman Nuri Ölmeztoprak" (27 Ocak 2025); Ahmet Sargın, "Osman Nuri Bağdadi", *İleri Gazetesi 1967'den Beri* (02 Nisan 2023).

44 "Es-Seyyid Eş-Şeyh Osman Nuri Ölmeztoprak" (27 Ocak 2025).

45 "Es-Seyyid Eş-Şeyh Osman Nuri Ölmeztoprak" (27 Ocak 2025); "Mutasavvıf Esseyyid Şeyh Osman Nuri Bağdadi" (20 Nisan 2023).

46 Koçaker, *Yozgat Yöresindeki Ziyaret Yerleri ile İlgili Bir İnceleme*, 25; Sargın, "Osman Nuri Bağdadi" (02 Nisan 2023).

47 Koçaker, *Yozgat Yöresindeki Ziyaret Yerleri ile İlgili Bir İnceleme*, 25.

48 "Es-Seyyid Eş-Şeyh Osman Nuri Ölmeztoprak" (27 Ocak 2025).

49 Ölmeztoprak, "Mülakat".

3.1.4. Askerî Hayatı ve Karakter İnşası

Tasavvufî şahsiyetini askerî kariyeriyle birleştiren Şeyh Osman Nuri Bağdâdî, 17 yaşında girdiği Harp Okulu'nu iki yıl gibi kısa bir sürede tamamlayarak[50] dikkat çekici bir başarı göstermiştir. 19 yaşında teğmen rütbesiyle göreve başlamış; 22 yaşında üsteğmen, 24 yaşında yüzbaşı, 35 yaşında kıdemli yüzbaşı ve 37 yaşında binbaşı rütbesine yükselmiştir.[51]

I. Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle Doğu Cephesi'nde, özellikle Erzurum ve Kars savunmalarında kritik görevler üstlenmiş; savaş meydanlarında gösterdiği cesaret ve kahramanlıklar, emrindeki askerler tarafından takdirle anılmıştır.[52] Dört yıl süren savaşın ardından Mardin, Derik, Diyarbakır ve Elazığ gibi çeşitli bölgelerde askerî hizmetlerine devam etmiştir. Ayrıca 41-43 yaşları arasında İstiklâl Harbi'ne katılarak aktif görev üstlenmiştir. Otuz yıla yaklaşan askerlik hayatını, 46 yaşında kıdemli binbaşı rütbesiyle, Elazığ Askerlik Şubesi Başkanı iken kendi isteğiyle emekliye ayrılarak tamamlamıştır.[53] Ölmeztoprak, Şeyh Osman Nuri Bağdâdî'nin cephelerdeki mücadelesini, tasavvuf tarihinde istisnai bir örnek olarak nitelendirmekte; onun uzun süreli fiilî savaş tecrübesine rağmen manevî hayatından ve ahlâkî ilkelerinden taviz vermediğini vurgulamaktadır.[54] Bu durum, Bağdâdî'nin güçlü manevî disiplini ve gelişmiş özdenetim kapasitesinin somut bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

3.1.5. İrşad Faaliyetleri ve Toplum Üzerindeki Etkileri

Emekliliğinin ardından mürşidlik makamının getirdiği sorumlulukla bütünüyle sivil irşad ve yaygın din eğitimi faaliyetlerine yönelen Şeyh Osman Nuri Bağdâdî, sevenlerinin ısrarı ve ilahî bir işaret doğrultusunda 1931 yılında Malatya'ya yerleşmiştir. Onun irşad

---

50 Ölmeztoprak, "Mülakat".

51 Altun, "Osman Nuri Bağdâdî (v. 1944)", 103.

52 Koçaker, *Yozgat Yöresindeki Ziyaret Yerleri ile İlgili Bir İnceleme*, 25; "Es-Seyyid Eş-Şeyh Osman Nuri Ölmeztoprak" (27 Ocak 2025).

53 Altun, "Osman Nuri Bağdâdî (v. 1944)", 103; Coşkun, "Yozgat Zïyaret Mekânlarının İnanç Turïzmïne Katkısının Sosyolojïk Analïzï", 318; Sargın, "Osman Nuri Bağdadi" (02 Nisan 2023); "Es-Seyyid Eş-Şeyh Osman Nuri Ölmeztoprak" (27 Ocak 2025).

54 Ölmeztoprak, "Mülakat".

faaliyetlerinin merkezinde, insanlara soyut dinî bilgileri ezberletmekten ziyade Allah sevgisini, ibadet lezzetini, manevî huzuru ve insan olmanın erdemlerini "yaşayarak öğrenmeleri"ni sağlamak, başka bir ifadeyle hâl ilmini kazandırmak yer almıştır.[55] Kurduğu sohbet halkaları, farklı sosyoekonomik kesimlerden insanların bir araya geldiği, sevgi ve muhabbet temelli dinamik eğitim ortamlarına dönüşmüştür.[56] Mülakat kayıtlarına göre, Bağdâdî'nin irşad faaliyetleri kısa sürede geniş kitlelere ulaşmış ve toplum üzerinde belirgin bir ahlâkî dönüşüm etkisi oluşturmuştur.[57] Dergâhında ve sohbetlerinde yalnızca manevî kurtuluşu değil, insanları "Hakk'a, halka ve devlete karşı en temiz ve güzel duygu ve düşüncelerle" bezenmiş, sorumluluk sahibi bireyler olarak yetiştirmeyi amaçlamıştır.[58] Bağdâdî, manevî eğitimi olağanüstü hâller sergilemek şeklinde değerlendirmemiştir. Kerameti, "suyun üstünde post serip namaz kılmak veya havada uçmak olarak değil, "kalplere Allah ve peygamber sevgisini yerleştirmek" biçiminde tanımlayarak eğitimin duyuşsal hedeflerine dikkat çekmiştir.[59] Malatya'da bulunduğu yıllarda Şeyh Ali Kara gibi önemli halifeler ve talebeler yetiştirmiş; böylece kurduğu tasavvufî ve pedagojik sistemin kendisinden sonra da devam etmesini temin etmiştir.[60]

3.1.6. Yozgat'a İskânı ve Vefatı

II. Dünya Savaşı yıllarına rastlayan bu dönemde, Aralık 1943'te dönemin devlet politikaları neticesinde Anadolu'daki bazı tasavvuf önderleriyle birlikte mecburi iskâna tabi tutularak Malatya'dan Yozgat'a gönderilmiştir.[61] Nitekim mülakat kayıtlarında, Şeyh Os-

---

55 Altun, "Osman Nuri Bağdâdî (v. 1944)", 103-104; "Mutasavvıf Esseyyid Şeyh Osman Nurï Bağdadi" (20 Nisan 2023); Koçaker, *Yozgat Yöresindeki Ziyaret Yerleri ile İlgili Bir İnceleme*, 26; Coşkun, "Yozgat Ziyaret Mekânlarının İnanç Turïzmïne Katkısının Sosyolojïk Analïzï", 318.

56 "Mutasavvıf Esseyyid Şeyh Osman Nurï Bağdadi" (20 Nisan 2023).

57 Ölmeztoprak, "Mülakat".

58 "Es-Seyyid Eş-Şeyh Osman Nuri Ölmeztoprak" (27 Ocak 2025).

59 Altun, "Osman Nuri Bağdâdî (v. 1944)", 105.

60 Abdulhalim Durma, *Evliyalar Şehri Malatya* (Ankara: Yenigün Matbaacılık, 2012), 48.

61 Altun, "Osman Nuri Bağdâdî (v. 1944)", 103; Coşkun, "Yozgat Ziyaret Mekânlarının İnanç Turïzmïne Katkısının Sosyolojïk Analïzï", 318; Koçaker, *Yozgat Yöresindeki Ziyaret Yerleri ile İlgili Bir İnceleme*, 26; Kurt, *Yozgat'taki Türbeler ve Ziyaret Yerleri*, 37; Durma, *Evliyalar Şehri Malatya*, 48.

man Nuri Bağdâdî'nin bu zorlu sürgün sürecindeki tavizsiz ahlâkî duruşu ve devlet hazinesine gösterdiği derin hassasiyete ilişkin şu olay aktarılmaktadır:

> *"… Ailece Yozgat'a sürgün ediliyorlar... [Kaldıkları handan ayrılırken hancıya ücretini ödemek ister] Hancı 'Niye sen ödüyorsun, devlet karşılasın' deyince, 'Hayır evladım' diyor, 'benim param var, imkânım var ben ödeyeceğim... O hazinede tüyü bitmedik yetimin hakkı var.' Hanın parasını cebinden ödüyor o büyük dramın içerisinde, Yozgat'ın soğuğunda, karın tipinin içerisinde."*[62]

Vefatından yaklaşık bir hafta önce hastalığı ağırlaşınca bir askerî doktor çağırılır. Kendisini muayeneye gelen doktora Fransızca hitap eden Bağdâdî, manevî bir keşif hâliyle öleceği zamanı bildirmiş ve doktora müdahale etmemesini, yalnızca aile efradının teselli bulması için bir reçete yazıp gitmesini tembihlemiş ve şunları söylemiştir: "*...çocuğun hatırı için seni çağırdım, ücretini al bir sarı suyla pansuman yap ve git. Haftaya bugün benim ölüm raporumu imzalayacaksın.*"[63] Nitekim doktor, tam da onun haber verdiği gün ve saatte gelerek büyük bir şaşkınlıkla Bağdâdî'nin ölüm raporunu imzalamıştır.

Mülakat verilerinde yer alan ve onun manevî keşif halini yansıtan çarpıcı bir diğer hadise ise cenazesinin yıkanması ve kefenlenmesiyle ilgilidir. Vefatından bir süre önce Yozgat Çapanoğlu Camii İmamı Haşmet Efendi'ye cenazesini teçhiz ve tekfin etmesini vasiyet etmiştir. Cebinden o dönemin şartlarında oldukça büyük bir meblağ olan 30 lira (Valinin maaşının 27 lira olduğu bir dönemde) çıkararak vermiştir. Haşmet Efendi'ye, "*Şu 10 liraya kefen al, şu 10 lira sabun parası, bu 10 lira da su parası.*" diyerek kendi cenaze masraflarını bizzat karşılamıştır. Haşmet Efendi'nin bu paranın çok fazla olduğunu ve "*Bundan Yozgat'ın kökü kefenlenir.*" demesi üzerine Bağdâdî, paranın kalanıyla eşine elbiseler alıp onun gönlünü hoş tutmasını ister.[64] Nitekim hadiseler aynen haber verdiği gibi cereyan etmiştir.

23 Ocak 1944 tarihinde vefat ettiği sabah, sekerât anında manevî

---

62 Ölmeztoprak, "Mülakat".
63 Ölmeztoprak, "Mülakat".
64 Ölmeztoprak, "Mülakat".

bir tecrübe yaşadığına dair rivayetler bulunmaktadır. Bu anlatımlara göre, Azrail'in gelişi sırasında kapıya yönelerek tebessüm ettiği ve onu içeri davet ettiği; Yozgat'ta sabah selaları okunurken şehadet parmağı havada ve gülümseyerek ruhunu teslim ettiği ifade edilmektedir.[65]

Mecburî iskân kapsamında Yozgat'a gelen Bağdâdî, burada yalnızca kırk gün gibi kısa bir süre kalmasına rağmen, yüksek ahlâkı ve manevî duruşuyla halkın derin teveccühünü kazanmıştır. Vefatına yakın günlerde "*Beni Yozgat topraklarına defnedin.*" şeklinde vasiyette bulunan Bağdâdî, vefatının ardından Çamlıkaltı mevkiindeki Sarıtopraklık Mezarlığı'na defnedilmiştir.[66] Sözlü tarih verileri bu kısa süreli ikameti, "*Yozgat'a giriş itibariyle 41. gün vefat ediyor.*" ifadesiyle teyit etmektedir. Zamanla türbesi, farklı şehirlerden ziyaretçilerin uğrak noktası hâline gelmiş; böylece sevgi temelli pedagojik mirası, mekânsal sınırları aşan bir süreklilik kazanmıştır.[67]

Tablo 1:

Şeyh Osman Nuri Bağdâdî'nin Hayat Kronolojisi ve Askerî Görevleri

Yıl	**Yaş**	**Olay / Rütbe**	**Konum**	**Not**
1881	0	Doğum	Bağdat / Biyara	1295 H. / 1881'de doğdu.
1886-1889	7-10	Hafızlık Eğitimi	Bağdat	Kur'ân-ı Kerim'i hıfzetti.
1889-1898	10-19	Medrese Eğitimi	Bağdat	İslâmî ilimler öğrendi.
1898	17-18	Harbiye Mektebi	İstanbul	Askerî eğitim aldı.

[65] Ölmeztoprak, "Mülakat".

[66] Altun, "Osman Nuri Bağdâdî (v. 1944)", 103; Koçaker, *Yozgat Yöresindeki Ziyaret Yerleri ile İlgili Bir İnceleme*, 26; Sargın, "Osman Nuri Bağdadi" (02 Nisan 2023); Remzi Hayta, "Yozgat'ta Manevi Bir Kutup: Es-Seyyid Şeyh Osman Nuri Bağdadi Hazretleri'nin Türbesine Ziyaret", *Malatya Flaş Haber* (20 Ağustos 2025).

[67] Coşkun, "Yozgat Ziyaret Mekânlarının İnanç Turizmine Katkısının Sosyolojik Analizi", 319.

1900	19-20	Mülâzım (Teğmen)	İstanbul	Harbiyeden üstün başarıyla mezun oldu.
1900-1920	19-39	Osmanlı Ordusu	Bağdat, Şark	Askerî görevler üstlendi.
1914-1918	33-37	I. Dünya Savaşı	Erzurum, Kars	Yüzbaşı rütbesi aldı.
1918-1923	37-42	İstiklâl Harbi	Mardin, Elazığ	Binbaşı rütbesi aldı.
1925	44	Emekliye Ayrılma	Elazığ	Kendi isteğiyle "Kıdemli Binbaşı" olarak emekliye ayrıldı.
1931	50	Malatya'ya Yerleşme	Malatya	Kendi isteğiyle sivil irşad faaliyetlerine başladı.
Aralık 1943	62	Yozgat'a İskân	Yozgat	Devlet kararıyla mecburi (cebrî) iskâna tabi oldu.
23 Ocak 1944	62–63	Vefat	Yozgat	Vasiyeti üzerine Yozgat Sarıtopraklık Mezarlığı'na defnedildi.

3.2. Şeyh Osman Nuri Bağdâdî'nin Tasavvufî Kişiliği

Şeyh Osman Nuri Bağdâdî'nin tasavvufî kişiliği, teorik İslâmî ilimlerle manevî tecrübenin bütünleştiği derin bir tekâmül sürecini yansıtmaktadır. Bu yönüyle onun şahsiyeti, İslâm din eğitiminde ahlâk ve karakter inşasının somut bir örneği olarak değerlendirilebilir; zühd ve takva anlayışı, mürşidlik vizyonu ve ahlâk eğitimi yaklaşımı temelinde şekillenmektedir.

3.2.1. Zühd ve Takva Anlayışı

Tasavvuf geleneğinde zühd ve takva, bireyin ahlâkî olgunluğa erişebilmesi için dünyaya, maddeye ve nefsanî arzulara karşı geliştirdiği bilinçli mesafeyi ifade eder. Klasik tasavvuf literatürünün önemli kaynaklarından biri olan *Kuşeyrî Risâlesi* gibi eserlerde tasavvuf ve zühd, nefsin isteklerini terk etmek[68] ve dünyevî tasalardan arınarak kalbi saflaştırmak şeklinde tanımlanmaktadır. Bu bağlamda zühd, bireyin dünyadan tamamen el etek çekerek pasifleşmesi değil; kalbini dünyevî bağlardan özgürleştirip her an ilahî gözetim altında bulunduğu bilincini kuşanmasıdır.[69] Nitekim mülakat kayıtlarında da tasavvufa ve zühde yönelik salt "*dünyadan elini eteğini çekmek, bir lokma bir hırka*" şeklindeki pasif algıya itiraz edilmiş; tasavvufun bir "*miskinlik sanatı*" ya da "*tekkede pinekle[mek]*" olmadığı ve Şeyh Osman Nuri Bağdâdî'nin bütünüyle "*hayatın içindeki bir varlık*" olduğu doğrudan vurgulanmıştır.[70]

Bu kavramsal çerçeveden bakıldığında Bağdâdî'nin hayatı, zühd ve takvanın dikkat çekici bir örneğini sunmaktadır. Gençlik yıllarında Osmanlı ordusunda subay olarak görev yapmış, makam ve rütbe gibi dünyevî imkânlara sahip olmuşsa da kalbini bu unvanlara bağlamamış, böylece zâhidane bir hayat anlayışı sergilemiştir.[71] Sözlü tarih verilerinde onun makam ve güç sahibiyken dahi sergilediği bu sarsılmaz takvâ hâli, "*...hem muharip bir subay hem Allah'a kulluk ediyor. Allah dostu, insanları ıslah ediyor.*" sözleriyle açık biçimde ifade edilmektedir.[72] Askerî görevleri sırasında dahi zahmetli yolculuklara katlanarak mürşidinin dergâhına manevî eğitim amacıyla gitmesi, onun dünyevî rahatlıktan ziyade manevî tekâmüle önem verdiğini göstermektedir.[73] Bağdâdî'nin

---

[68] el-Kuşeyrî, *Kuşeyrî Risalesi*, 63-64; Edibe Taş, "Tasavvuf Kavramına Yönelik Bibliyometrik Bir Analiz", *Diyanet İlmi Dergi* 60/3 (Eylül 2024), 1029-1030.

[69] Angın, "Bilinçli Farkındalık (Mindfulness) ile Dini Şuur Arasındaki İlişkinin Müslüman-Türk Örneklem Üzerinden İncelenmesi", 521-522; Gözütok, "Özdenetimde Din Eğitiminin Etkisi", 1050.

[70] Ölmeztoprak, "Mülakat".

[71] Altun, "Osman Nuri Bağdâdî (v. 1944)", 105; Sargın, "Osman Nuri Bağdadi" (02 Nisan 2023); "Es-Seyyid Eş-Şeyh Osman Nuri Ölmeztoprak" (27 Ocak 2025).

[72] Ölmeztoprak, "Mülakat".

[73] "Es-Seyyid Eş-Şeyh Osman Nuri Ölmeztoprak" (27 Ocak 2025).

zühd anlayışı, varlığı reddetmekten çok,[74] varlık içinde "yokluk" şuuruna ermeyi; şatafat ve gösterişten uzak, sade fakat toplumla ve ilahî iradeyle uyumlu bir hayat sürmeyi merkeze almıştır.

3.2.2. Mürşidlik Anlayışı

Tasavvuf pedagojisinde manevî terbiyenin gerçekleşebilmesi için bir rehbere duyulan ihtiyaç esastır.[75] Tasavvuf ıstılahında mürşid ve şeyh kavramları çoğu zaman eş anlamlı olarak kullanılmaktadır.[76] Şeyh, müridini Allah'a ulaştıran, onu manen eğiten ve nefsanî hastalıklardan arındıran "insan-ı kâmil"i temsil eder.[77] Bu anlamda tasavvufî eğitimde mürşid-mürid ilişkisi, didaktik ve tek yönlü bir bilgi aktarımından ibaret değildir; aksine mürşidin kendi ahlâkî ve manevî tecrübesini talebesinin kalbine yansıttığı dönüştürücü bir süreçtir.[78] Mürşid, müridinin bireysel özelliklerini, zaaflarını ve kapasitesini dikkate alarak eğitimi kişiselleştiren bir rehber konumundadır.[79] Bağdâdî, toplumun dışladığı bireyleri dahi manevî eğitim sürecine dâhil ederek dönüştürücü bir rehberlik sergilemiş; Ölmeztoprak'ın ifadelerinde de vurgulandığı üzere, kişileri geçmişleriyle yargılamak yerine şefkat temelli bir yaklaşımla olumlu yönde geliştirmeyi esas alan bir irşad anlayışı ortaya koymuştur.[80]

Şeyh Osman Nuri Bağdâdî'nin mürşidlik anlayışı da bu geleneksel tasavvuf pedagojisinin canlı örneklerinden biridir. Sahip olduğu derin şefkat, manevî olgunluk ve uyguladığı pedagojik yöntemlerle çevresini derinden etkilemiştir. Mürşidlik pratiğinde baskı ve dayatmayı değil, "üsve-i hasene" olmayı ve sohbet yöntemini esas almıştır.[81] Kurduğu sohbet halkalarında müridlerinin

---

74 Semih Ceyhan, "Zühd", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi (İSAM), 2013), 44/530-531.

75 Süleyman Uludağ, "Sülûk", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi (İSAM), 2010), 38/127-128.

76 Reşat Öngören, "Şeyh", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi (İSAM), 2010), 39/50.

77 Kara, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, 10; Öngören, "Şeyh", 39/50.

78 Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, 577.

79 Boyraz - Boyraz, "Uzaktan Eğitime Farklı Bir Yaklaşım Olarak Tasavvufi Eğitim ve Mektûbât Geleneği", 168, 174-175.

80 Ölmeztoprak, "Mülakat".

81 Çakmak İgalçı, "Okul Öncesi Dönemde Tasavvufî Ahlak Bazında Manevî Eğitim", 20; Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, 577.

idrak seviyelerine göre konuşmuş; ilahî aşkı ve ibadet neşvesini, bizzat kendi hayatında yaşayarak onlara aktarmıştır.[82] Bağdâdî, mürşidliğin asıl gayesinin kalplere Allah sevgisini yerleştirmek olduğu bilinciyle irşad faaliyetlerini yürütmüştür.

3.2.3. Ahlâk Eğitimi Yaklaşımı

İslâm eğitim anlayışında din ve ahlâk ayrılmaz bir bütündür; eğitimin en yüce hedefi "Allah'ın ahlâkıyla ahlâklanmak" ve bireyi erdemli bir varlık kılmaktır.[83] Tasavvufî eğitim, bireye neyin doğru neyin yanlış olduğunu teorik olarak sunmanın ötesinde, ona bu doğrularla yaşama gücü ve vicdani bir pusula kazandıran derin bir karakter eğitimidir.[84]

Şeyh Osman Nuri Bağdâdî'nin din eğitimi anlayışında ahlâk, merkezî bir konuma sahiptir. Onun irşad faaliyetleri incelendiğinde, ahlâk eğitimini soyut kavramlar üzerinden değil, günlük yaşamın somut uygulamaları üzerinden verdiği görülmektedir. Kul hakkı bilinci bu eğitimin temel taşlarından biridir. Örneğin, bir müridinin komşusunun bahçesinden izinsiz kopardığı eriği yiyerek dergâha gelmesi üzerine onu anında uyarması, "kul hakkı" ve "helal lokma" gibi soyut kavramları doğrudan yaşanmış bir olay üzerinden zihinlere kazıdığını göstermektedir.[85]

Bağdâdî'nin ahlâk eğitimi yaklaşımı, şahsiyet inşasını merkeze alan ve ahlâkî değerlerin yaşantı yoluyla aktarılmasını esas alan bütüncül bir modele dayanmaktadır. Örnek kişilik vurgusu ve kâlden hâle geçiş anlayışı, onun sanat, din, askerlik ve ahlâk alanlarını bütünleştiren çok yönlü şahsiyetiyle somutlaşarak gençler için güçlü ve örnek alınabilir bir rol model ortaya koymaktadır.[86]

3.3. Şeyh Osman Nuri Bağdâdî'nin Din Eğitimi Anlayışı

Bağdâdî'nin din eğitimi anlayışı, teorik bilginin ötesine geçerek inanç ve ahlâkın yaşantıya dönüştürülmesini esas alan, karakter inşasını merkeze alan bütüncül bir eğitim modelidir.

---

82 Coşkun, "Yozgat Ziyaret Mekânlarının İnanç Turizmine Katkısının Sosyolojik Analizi", 318.
83 Gündüz, *İslam, Gençlik ve Din Eğitimi*, 84-85.
84 Gözütok, "Özdenetimde Din Eğitiminin Etkisi", 1051.
85 Kurt, *Yozgat'taki Türbeler ve Ziyaret Yerleri*, 42; Ölmeztoprak, "Mülakat".
86 Ölmeztoprak, "Mülakat".

Tablo 2:

Şeyh Osman Nuri Bağdâdî'nin Din Eğitimi Modelinin Temel Unsurları

Boyut	**Merkez Kavram**	**Tasavvufî Temel**	**Modern Pedagoji**
Bilgi Dönüşümü	Kâl → Hâl	Söz'ün Yaşantıya Dönüşümü	Bloom'un Taksonomisi (Bilişselden Psikomotora Geçiş)
Karakter İnşası	Nefs Tezkiyesi	Nefsanî Eğilimlerin Kontrolü	Özdenetim Teorileri
İç Disiplin	Murakabe	İlahi Gözetim Bilinci	Bilinçli Farkındalık / İçsel Denetim
Rehberlik	Mürşid-Mürid	Sevgi-Teslimiyet Merkezli İletişim	Mentörlük ve Psikolojik Danışmanlık
Rol Model Olma	Üsve-i Hasene	Yaşayarak Aktarma (Örnek Şahsiyet)	Sosyal Öğrenme Kuramı (A. Bandura)
Öğrenme Yöntemi	Sohbet	Etkileşimli Diyalog ve Aktarım	Diyalojik Pedagoji / Etkileşimli Öğrenme
Hata Düzeltme	Anlık Müdahale	Anında Dönüt ve Düzeltme	Anında Geri Bildirim İlkeleri
Anlam Arayışı	Varoluşsal Anlam	Manevî Huzur ve Gaye	Logoterapi (Viktor Frankl) / Anlam Merkezli Eğitim
Değerleri İçselleştirme	İçselleştirme	Değerlerin Kalpte Kök Salması	Duyuşsal Öğrenme / Karakter Eğitimi
Kurumsal Süreklilik	Halife Yetiştirme	Tasavvufî Silsile ve Devamlılık	Kurumsal Sürdürülebilirlik / Liderlik Eğitimi

3.3.1. Kâl İlmi'nden Hâl İlmi'ne Geçiş: Yaşantısal Öğrenme

İslâm eğitim düşüncesinde "terbiye" kavramı, bireyin tutum, davranış ve karakterine yön veren yeteneklerini geliştirmeyi, ira-

deyi güçlendirerek akılla duygu arasında denge kurmayı hedefleyen kapsamlı bir süreci ifade eder.[87] Bu çerçevede tasavvufî terbiye, insanın nefsânî eğilimlerini kontrol altına alarak bunları ahlâkî ve manevî olgunluğa dönüştürmeyi amaçlayan sistematik bir içsel eğitim mekanizmasıdır.[88] Bireyin özdenetim kazanmasını ve kalbini mâsivâdan arındırmasını esas alan bu yaklaşım, tasavvufun aynı zamanda bir eğitim yöntemi olduğunu ortaya koymaktadır.[89]

Şeyh Osman Nuri Bağdâdî'nin din eğitimi anlayışının merkezinde, kâl'den hâl'e dönüşüm yer almaktadır. Irak'ın büyük mutasavvıflarından Şeyh Ömer Ziyâeddin ve Şeyh Muhammed Necmeddin'in aldığı eğitim neticesinde manevî olgunluğa ulaşmış bir mürşid olarak[90] nefis terbiyesini eğitimin temel ekseni hâline getirmiştir. Ona göre eğitimin amacı, bireylere soyut bilgileri aktarmaktan ziyade Allah sevgisini, ibadet bilincini ve ahlâkî duyarlılığı yaşayarak kazandırmaktır.[91] Bu doğrultuda bireyin içsel dönüşümünü tamamlamadan dışsal bir ahlâkî tutarlılık sergileyemeyeceği anlayışıyla, nefsânî zaaflarla mücadeleyi eğitimin ön şartı kabul etmiş; riyazet ve mücahedeyle desteklenen bir manevî gelişim süreci benimsemiştir.[92]

3.3.2. Rol Model Olma ve Sosyal Öğrenme

Eğitim psikolojisinde sosyal öğrenme kuramları, davranışların kazanılmasında "model almanın" ve gözlemin oynadığı belirleyici role dikkat çeker.[93] İslâm eğitim geleneğinde bu durum "üsve-i hasene" kavramıyla ifade edilmekte ve ahlâkî ilkelerin hayata aktarılmasında rol modelin önemi özellikle vurgulanmaktadır.[94] Ta-

---

87 Abdullah Bayram, "Kur'an ve Sünnetteki Değerler Sistemi Perspektifinden Tâlim ve Terbiye Metodunun Analizi", *Balıkesir İlahiyat Dergisi* 3/1 (Haziran 2017), 115.

88 Gözütok, "Özdenetimde Din Eğitiminin Etkisi", 1056; Süleyman Uludağ, "Nefis", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi (İSAM), 2006), 32/528.

89 Reşat Öngören, "Tasavvuf", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi (İSAM), 2011), 40/119.

90 "Es-Seyyid Eş-Şeyh Osman Nuri Ölmeztoprak" (27 Ocak 2025).

91 "Mutasavvıf Esseyyîd Şeyh Osman Nurî Bağdadi" (20 Nisan 2023).

92 Altun, "Osman Nuri Bağdâdî (v. 1944)", 105.

93 Göçmen - Bayraktar, "Din Eğitiminin Psikolojik Temelleri", 20.

94 Süleyman Gümrükçüoğlu, "Çocuğun Din Eğitiminde Ailenin Rolü", *KADEM Kadın Araştırmaları Dergisi* 3/1 (Haziran 2017), 54.

savvuf geleneğinde mürşid, yalnızca söz söyleyen bir hatip değil, anlattığı hakikatleri bizzat kendi hayatında uygulayarak müridlerine "hâl" ile örnek olan canlı bir modeldir.[95]

Şeyh Osman Nuri Bağdâdî, hayatı boyunca zorluklar ve savaşlar içerisinde dahi ahlâkî ilkelerinden taviz vermeyerek bu rol model pedagojisini bizzat kendi üzerinde tatbik etmiştir. Osmanlı ordusunda otuz yıla yakın süre askerlik yapan, Birinci Dünya Savaşı'nda Şark Cephesi'nde kahramanca mücadele eden Bağdâdî, askerlik gibi zor bir mesleği icra ederken dahi tasavvufî hayatın çile ve zorluklarını hiç taviz vermeden yaşamıştır.[96] Onun yoksulluk, savaş ve meşakkatler karşısındaki bu sarsılmaz duruşu, talebeleri üzerinde derin bir etki (özdeşim kurma) yaratmıştır. Öğrencileri, onun anlattıklarını sadece dinlemekle kalmayıp aynı zamanda onun adaletini, cesaretini, merhametini ve ibadet disiplinini gözlemleyerek içselleştirmişlerdir.

Bağdâdî, çok yönlü kişiliği ve yaşam pratiğiyle genç nesiller için güçlü bir rol model teşkil etmektedir. İnanç ile davranış arasındaki tutarlılığı bizzat yaşayarak ortaya koyması, onun şahsiyet bütünlüğünü temsil eden örnek bir eğitim figürü olarak değerlendirilmesini mümkün kılmaktadır.

3.3.3. Mürşid-Mürid İlişkisi ve Anında Pedagojik Dönüt

Tasavvuf pedagojisinin ayırt edici yönlerinden biri, mürşidle mürid arasında kurulan derin ve dönüştürücü ilişkidir. Mürşid, klasik öğretmen tipinin ötesinde, müridinin ruhsal yapısını ve gelişim potansiyelini dikkate alarak onu bireysel olarak yönlendiren kâmil bir rehberdir. Bu ilişki, müridin mürşidine güven, sevgi ve teslimiyet temelinde bağlanmasını gerektirir.[97]

Şeyh Osman Nuri Bağdâdî'nin eğitim anlayışında bu ilişki, modern rehberlik ve danışmanlık yaklaşımlarını aşan bir derinliğe sahiptir. Onun halifelerinden Şeyh Ali Kara ile kurduğu ilişki bu durumun somut bir örneğidir. Şeyh Ali Kara, Bağdâdî'ye büyük bir

---

[95] Öngören, "Şeyh", 39/51.

[96] "Es-Seyyid Eş-Şeyh Osman Nuri Ölmeztoprak" (27 Ocak 2025); Koçaker, *Yozgat Yöresindeki Ziyaret Yerleri ile İlgili Bir İnceleme*, 26.

[97] Öngören, "Şeyh", 39/51.

teslimiyetle bağlanmış ve onun yüksek teveccühleriyle on sekiz yıl boyunca manevî eğitimini kesintisiz sürdürerek irşad ehliyetini kazanmıştır.[98] Bu bağlamda, Bağdâdî'nin eğitim anlayışının; şahsiyet inşasını, anında pedagojik dönütü ve yaşantısal öğrenmeyi merkeze alan özgün bir model olarak din eğitimi literatürüne önemli kuramsal katkılar sunduğunu söylemek mümkündür. Sadece bireysel ahlâkı değil, Şeyh Ali Kara örneğinde olduğu gibi halifeler yetiştirerek[99] kurumsal bir eğitim silsilesinin devamlılığını sağlaması, onun bir din eğitimcisi olarak taşıdığı vizyonu gözler önüne sermektedir.

Bağdâdî'nin müridlerinin bireysel zaaflarını dikkate alarak yönlendirmelerde bulunması ve gerektiğinde anında müdahale etmesi,[100] onun eğitim anlayışının dinamik ve bireyselleştirilmiş bir nitelik taşıdığını ortaya koymaktadır. Müridlerinin hata ve eksikliklerini bir ebeveyn şefkatiyle gözlemlemesi,[101] buna karşılık yanlış davranışlar karşısında anında düzeltme mekanizmasını işletmesi, onun rehberlik anlayışının aktif ve sonuç odaklı bir karakter taşıdığını göstermektedir. Bu yaklaşım, müridlerde güçlü bir murakabe bilinci ile gelişmiş bir özdenetim mekanizmasının oluşmasına katkı sağlamıştır.

Bununla birlikte Bağdâdî'nin eğitim anlayışı, müridlerin bireysel farklılıklarını esas alan, şefkat ve disiplin dengesine dayalı bütüncül bir yapı arz etmektedir. Hata ve eksikliklerin şefkat temelli bir yaklaşımla izlenmesi ve buna eşlik eden yönlendirici müdahaleler, murakabe bilinci ile yüksek düzeyde özdenetim kapasitesi geliştiren etkili bir pedagojik model olarak değerlendirilebilir.

3.3.4. Murakabe, Özdenetim ve Anlam Arayışı

Bağdâdî'nin sisteminde "murakabe", bireyin her an ilahî gözetim altında olduğu bilinciyle hareket etmesini sağlayan temel bir iç disiplin aracıdır. Bu kavram, modern psikolojideki "özdenetim" mekanizmasının manevî bir zemin üzerinde inşa edilme-

98 "Şeyh Ali Kara k.s. Hazretleri", *Sivas Bülteni Sivas'ın İlk Haber Sitesi* (20 Haziran 2026); Durma, *Evliyalar Şehri Malatya*, 48.

99 Altun, "Osman Nuri Bağdâdî (v. 1944)", 104.

100 "Mutasavvıf Esseyyîd Şeyh Osman Nurî Bağdadi" (20 Nisan 2023).

101 Kadir Özköse (ed.), *Tasavvuf: El Kitabı* (Ankara: Grafiker Yayınları, 2016), 330.

sine karşılık gelir. Ayrıca, Viktor Frankl'ın vurguladığı "anlam arayışı", Bağdâdî'nin irşadında manevî huzur ve ilahî rıza ekseninde karşılık bulur. Tasavvuf pedagojisi, bireyin varoluşsal boşluk ve anlamsızlık duygularına karşı manevî bir zemin oluşturarak, dinî bilgilerin içselleştirilmesini sağlar

3.4. Din Eğitimi Açısından Değerlendirme

Şeyh Osman Nuri Bağdâdî'nin hayatı ve irşad faaliyetleri, tasavvuf pedagojisi ile modern din eğitiminin hedeflerini kesiştiren, şahsiyet inşasını merkeze alan bütüncül bir eğitim modeli ortaya koymaktadır. Bu yaklaşımda din eğitimi, salt bilişsel aktarımın ötesine geçerek bireyin fıtratını tanımasını, varoluşsal anlam arayışına cevap bulmasını ve ahlâkî değerleri yaşantıya dönüştürmesini amaçlayan bir karakter inşası süreci olarak temellendirilmektedir.[102]

Askerî disiplinle şekillenmiş, zühd ve merhametle derinleşmiş tasavvufî şahsiyeti, onun eğitim anlayışının hem kuramsal hem de pratik zeminini oluşturmaktadır. Bağdâdî'nin kâl ilminden hâl ilmine geçişi esas alan, rol model olmaya dayalı yaklaşımı; dürüstlük, merhamet, adalet ve sorumluluk gibi değerlerin gündelik hayat içinde içselleştirilmesini hedeflemekte ve bireyi Hakk'a, topluma ve kendine karşı sorumluluk bilinci gelişmiş bir özne hâline getirmektedir.

Bu çerçevede Bağdâdî'nin irşad yöntemi, soyut teolojik tartışmalar yerine ahlâkî değerlerin pratik karşılıklarını merkeze almakta; ahlâk eğitimini dışsal bir kural öğretiminden ziyade, bireyin kendi zaaflarıyla yüzleşerek olgunlaştığı içsel bir dönüşüm süreci olarak ele almaktadır. Bu yönüyle söz konusu yaklaşım, duyuşsal ve değer odaklı, yaşantı merkezli din eğitimi ihtiyacına cevap veren güçlü bir pedagojik model olarak değerlendirilebilir.

3.4.1. Tasavvuf Pedagojisi Bağlamında Değerlendirme

Bağdâdî'nin irşad faaliyetleri, tasavvuf pedagojisinin klasik yöntemlerinin işlevsel biçimde uygulandığını göstermekte; mür-

[102] Göçmen - Bayraktar, "Din Eğitiminin Psikolojik Temelleri", 211-212; Meydan, "Neglected Aspect of Religious Education", 1250.

şid-mürid ilişkisi, modern mentörlük ve manevî rehberlik yaklaşımlarının daha derin ve bütüncül bir formunu temsil etmektedir.[103] Bu çerçevede Bağdâdî, müridlerini homojen bir yapı olarak ele almak yerine, bireysel özelliklerini, ihtiyaçlarını ve zaaflarını dikkate alarak eğitimi bireyselleştirmiştir.

Bağdâdî'nin eğitim anlayışında "sohbet" yöntemi, bilişsel aktarımı aşarak duyuşsal etkileşimi merkeze alan bir öğrenme zemini sunmakta; "üsve-i hasene" ilkesi doğrultusunda model olma ise ahlâkî ilkelerin yaşantı yoluyla aktarılmasını sağlamaktadır. Bunun yanında, mürid davranışlarına yönelik anlık müdahale ve düzeltmeler, modern eğitimde "anında geri bildirim" olarak ifade edilen ilkenin tasavvufî pedagojideki işlevsel karşılığı olarak değerlendirilmektedir.

3.4.2. Modern Din Eğitimi ile İlişkisi

Şeyh Osman Nuri Bağdâdî'nin din eğitimi anlayışı, çağdaş din eğitimi yaklaşımları açısından değerlendirildiğinde, günümüz eğitim problemlerine ışık tutabilecek önemli pedagojik veriler sunmaktadır. Modern din eğitimi alanında öne çıkan temel sorunlardan biri, öğretimin bilişsel düzeyde kalması ve öğrenilen bilgilerin davranışa dönüşememesidir.[104] Bu durum, duyuşsal alanın ihmal edilmesi ve eğitimin bireyin iç dünyasına yeterince nüfuz edememesiyle yakından ilişkilidir.[105]

Bloom'un eğitim hedefleri taksonomisinde de vurgulandığı üzere, öğrenmenin kalıcı hâle gelebilmesi yalnızca bilişsel alanın değil, aynı zamanda duyuşsal alanın gelişimine bağlıdır.[106] Bu bağlamda duyuşsal boyutu ihmal eden bir din eğitimi yaklaşımı, bireyin değerleri içselleştirmesini ve davranışa dönüştürmesini zorlaştırmaktadır.[107]

---

[103] Kadir Özköse - İbrahim Baz (ed.), "Tasavvufun Tesir Halkası", *Tasavvuf: El Kitabı* (Ankara: Grafiker Yayınları, 2016), 295.

[104] Göçmen - Bayraktar, "Din Eğitiminin Psikolojik Temelleri", 198, 201.

[105] Süleyman Akyürek, "İlk ve Orta Öğretimde Din Öğretimi: Kuramsal Çerçeve", *Din Eğitimi El Kitabı*, ed. Recai Doğan - Remziye Ege (Ankara: Grafiker Yayınları, 2016), 98-99.

[106] Benjamin S. Bloom vd., *Taxonomy of Educational Objectives: The Classification of Educational Goals. Handbook I: Cognitive Domain* (United States of America: Longmans, Green and Co Ltd., 1956), 7-9.

[107] Richard W. Morshead, "Taxonomy of Educational Objectives Handbook II: Affective

İradenin güçlendirilmediği ve ruhî/manevî boyutla bütünleştirilmeyen salt zihinsel bir din eğitimi, bilginin davranışa ve kalıcı karaktere dönüşümünü sınırlamaktadır. Bu bağlamda Bağdâdî'nin tasavvuf temelli irşad modeli, modern din eğitiminin değerler ve karakter eğitimi arayışına karşılık gelen güçlü bir yaşantısal zemin sunmaktadır. Nitekim tasavvufî eğitim, formel bilgi aktarımının ötesine geçerek bireyin iç dünyasını inşa etmeyi hedefleyen derinlikli bir karakter eğitimini temsil etmektedir.[108]

Bandura'nın sosyal öğrenme kuramı, bireylerin davranışları model alma yoluyla edindiğini ortaya koymaktadır.[109] Bu bağlamda tasavvuf pedagojisinde mürşidin "üsve-i hasene" olarak konumlanması, öğrenmede model alma mekanizmasının etkin kullanımını sağlamaktadır. Bağdâdî'nin hayatıyla sergilediği örneklik ise bu teorik çerçevenin pratik bir yansıması olarak değerlendirilebilir.

Modern din eğitiminin karşı karşıya olduğu temel sorunlardan biri, bireyin varoluşsal anlam arayışının yeterince karşılanamamasıdır.[110] Viktor Frankl'a göre insan davranışlarının temel motivasyonu haz ya da güç değil, anlam arayışıdır.[111] Frankl'ın Logoterapi kuramında merkezî bir yer tuttan "anlam arama" süreci, Bağdâdî'nin irşad faaliyetlerinde "ilahî sevgi ve hizmet" ekseninde somut bir karşılık bulmaktadır. Bu çerçevede Bağdâdî'nin eğitim yaklaşımı, bireyin hayatına anlam kazandıran manevî bir perspektif sunarak işlevsel bir rol üstlenmektedir. Tasavvuf pedagojisi ise bireyin varoluşsal boşluk, yabancılaşma ve anlamsızlık duygularına karşı bütüncül bir manevî zemin sağlayarak anlam inşasını destekleyen önemli bir imkân olarak değerlendirilebilir.

Çağdaş değerler eğitiminde temel hedeflerden biri, bireyin içsel denetim mekanizmasını geliştirmesidir. Modern psikolojide özdenetim, bireyin davranışlarını içsel süreçler aracılığıyla düzenleyebilmesi olarak tanımlanmaktadır. Tasavvuf pedagojisinde önem-

---

Domain", *Studies in Philosophy and Education* 4/1 (1965), 165-168.

108 Cemal Tosun, *Din Eğitimi Bilimine Giriş* (Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2015), 19.

109 Albert Bandura, *Social Learning Theory* (Englewood Cliffs, N.J: Prentice Hall, 1977), 2,3,5.

110 Hasan Meydan, "Neglected Aspect of Religious Education: Search for Meaning", *Bilimname* 2019/37 (Nisan 2019), 1247-1248.

111 Shane McLoughlin - Kristján Kristjánsson, "Virtues as Protective Factors for Adolescent Mental Health", *Journal of Research on Adolescence* 35/1 (Ocak 2025), 4-5.

li bir yer tutan "murakabe" anlayışı ise, bireyin her an ilahî gözetim altında olduğu bilinciyle hareket etmesini sağlayarak güçlü bir özdenetim mekanizması oluşturmaktadır.[112] Bu yönüyle murakabe, modern psikolojideki özdenetim kavramının manevî temelli bir karşılığı olarak değerlendirilebilir.[113]

Bağdâdî'nin eğitim anlayışı; bilişsel, duyuşsal ve manevî boyutları bütünleştiren, şahsiyet inşasını merkeze alan bütüncül bir model olarak değerlendirilebilir. Bilginin davranışa dönüşmesini esas alan bu yaklaşım, rol model olma ve özdenetim ilkeleriyle desteklenmektedir. Bu çerçevede söz konusu model, modern din eğitimi, karakter eğitimi ve manevî danışmanlık alanlarına hem teorik hem de pratik düzeyde katkı sunabilecek nitelikte bir potansiyel taşımaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada, Osmanlı Devleti'nin son dönemi ile Cumhuriyet'in ilk yıllarında Anadolu mutasavvıfları arasında öne çıkan şahsiyetlerden Şeyh Osman Nuri Bağdâdî'nin hayatı, irşad metodu ve din eğitimi anlayışı tasavvuf pedagojisi çerçevesinde analiz edilmiştir. Bağdâdî'nin Yozgat'ta yaklaşık kırk gün gibi kısa bir süre bulunmasına rağmen yerel halk üzerinde derin bir etki bıraktığı; vasiyeti doğrultusunda Çamlıkaltı mevkiindeki Sarıtopraklık Mezarlığı'na defnedilmesinin de bu etkinin kalıcılığını gösteren sembolik bir unsur olduğu değerlendirilmektedir. Elde edilen bulgular, Bağdâdî'nin askerî disiplin ile tasavvufî şefkati birleştirerek bireyin inanç, ibadet ve ahlâk bütünlüğünü merkeze alan sistematik bir yaygın din eğitimi modeli sunduğunu göstermektedir. Çalışmada ulaşılan temel bulgular şöyle özetlenebilir:

- ✓ ***Kâl'den Hâl'e Geçiş:*** Bağdâdî'nin eğitim felsefesi, bilginin davranışa dönüşmesini ve karakter inşasını merkeze alan bir yaklaşıma dayanmaktadır. Bu yönüyle söz konusu yaklaşım, modern din eğitiminde sıklıkla dile getirilen teori-

[112] Angın, "Bilinçli Farkındalık (Mindfulness) ile Dini Şuur Arasındaki İlişkinin Müslüman-Türk Örneklem Üzerinden İncelenmesi", 522.
[113] Gözütok, "Özdenetimde Din Eğitiminin Etkisi", 1047-1048.

pratik ayrışmasına tarihsel ve uygulanabilir bir çözüm sunmaktadır.

- ✓ ***Rol Model Olma:*** Bağdâdî'nin "üsve-i hasene" ilkesi temelindeki rehberliği, modern eğitim bilimlerinde öne çıkan sosyal öğrenme ve model alma süreçleriyle büyük ölçüde örtüşmektedir. Bu çerçevede mürşidin yaşantısı, soyut ahlâkî değerlerin somutlaşmasına imkân tanımaktadır.
- ✓ ***Murakabe ve Özdenetim Mekanizması:*** Murakabe anlayışı, bireyin her an ilahî gözetim altında olduğu bilincini kazandırarak, modern özdenetim kuramlarının manevî boyutunu tamamlayıcı bir işlev üstlenmektedir.
- ✓ ***Varoluşsal Anlam ve Manevî Rehabilitasyon:*** Bağdâdî'nin sevgi ve merhamet merkezli yaklaşımı, bireyin varoluşsal boşluk ve anlamsızlık duygularına karşı manevî bir anlam çerçevesi sunarak rehabilite edici bir rol oynamaktadır.

Çalışmanın bulguları ışığında, çağdaş din eğitimi disiplinine, din eğitimcilerine ve alan araştırmacılarına yönelik aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

- ✓ ***Duyuşsal Alanın Tahkimi:*** Din eğitimi müfredatlarının, salt didaktik bilgi aktarımının ötesine geçirilerek; tasavvuf pedagojisinin temel unsurları olan sohbet, empati ve yaşantısal öğrenme süreçlerini içerecek biçimde yeniden yapılandırılması önerilmektedir. Bu çerçevede, erdem, değer ve eylem perspektifinde duyuşsal farkındalığın kazandırılması; söz konusu kazanımların psikomotor hedeflere yansıtılmasını mümkün kılan bütüncül bir öğretim yaklaşımının geliştirilmesi önem arz etmektedir.
- ✓ ***İçsel Denetim Odaklı Eğitim:*** Ahlâk eğitiminde ödül-ceza temelli dışsal denetim mekanizmaları yerine, bireyin kendi vicdanı ve nefsiyle yüzleşmesini sağlayan murakabe ve muhasebe bilincinin müfredata entegre edilmesi önem arz etmektedir. Bu süreçte bireyde özdenetim ve otokontrol becerilerinin geliştirilmesine yönelik pedagojik yaklaşımların güçlendirilmesi gerekmektedir.
- ✓ ***Rehberlikte Rol Model Yaklaşımı****:* Eğitimcilerin ve manevî rehberlerin yalnızca bilgi aktaran teknik personel olmaları-

nın ötesinde, "üsve-i hasene" ilkesi bağlamında, temsil ettikleri değerleri bizzat yaşayan ve davranışlarıyla model oluşturan pedagojik aktörler olarak konumlandırılmaları teşvik edilmelidir.

- ✓ ***Disiplinlerarası Araştırmaların Teşviki:*** Tasavvuf geleneğinde yer alan riyazet, sohbet ve zikir gibi yöntemlerin; din psikolojisi, nörobilim ve karakter eğitimi bağlamında ampirik araştırmalara konu edilmesi, alan yazına özgün katkılar sunma potansiyeli taşımaktadır.
- ✓ ***Yerel İlmî Mirasın Korunması:*** Bağdâdî örneğinde görüldüğü üzere, Yozgat gibi Anadolu'nun irfan merkezlerindeki ilmî miras; eğitim tarihi, kültürel bellek ve yerel din eğitimi modelleri bağlamında sistematik olarak incelenmesi ve elde edilen bulguların güncel eğitim programlarıyla ilişkilendirilmesi önem arz etmektedir.
- ✓ ***Kolektif Çalışma İhtiyacı:*** Bağdâdî'nin mirasının bütüncül biçimde anlaşılabilmesi için; ilahiyat, tarih, edebiyat, tasavvuf, spor bilimleri, mûsiki ve sosyoloji gibi farklı alanlardan uzmanların yer aldığı disiplinlerarası araştırma ekiplerinin oluşturulmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu tür kapsamlı çalışmalar, söz konusu manevî mirasın evrensel değerinin çok boyutlu olarak ortaya konulmasına katkı sağlayacaktır.

Sonuç olarak; Şeyh Osman Nuri Bağdâdî'nin temsil ettiği tasavvufî miras, bireyin bütüncül gelişimini esas alan, karakter inşasını önceleyen ve anlam temelli bir pedagojik zemin sunması bakımından yalnızca tarihsel bir tecrübe değildir. Bu miras, aynı zamanda çağdaş din eğitimi açısından tasavvuf pedagojisinin yaşayan örnekler üzerinden içselleştirilmesini mümkün kılan, duyuşsal ve yaşantısal öğrenme boyutlarını güçlendiren özgün ve dönüştürücü bir model olarak evrensel bir değer taşımaktadır.

Kaynakça

Akyürek, Süleyman. "İlk ve Orta Öğretimde Din Öğretimi: Kuramsal Çerçeve". *Din Eğitimi El Kitabı*. ed. Recai Doğan - Remziye Ege. 89-112. Ankara: Grafiker Yayınları, 4. bs., 2016.

Altıntaş, Hayrani. "Tasavvuf". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Der-*

gisi 24/1-2 (Haziran 1981), 413-424. https://dergipark.org.tr/tr/pub/auifd/article/1151482

Altun, Ali Osman. "Osman Nuri Bağdâdî (v. 1944)". *Cumhuriyetin İlk Yüzyılında 100 Sûfî Şahsiyet*. Ankara: Fecr Yayınları, 1. bs., 2023.

Angın, Yasemin. "Bilinçli Farkındalık (Mindfulness) ile Dini Şuur Arasındaki İlişkinin Müslüman-Türk Örneklem Üzerinden İncelenmesi". *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 11/22 (Temmuz 2022), 516-538. https://doi.org/10.53683/gifad.1083881

Bandura, Albert. *Social Learning Theory*. Englewood Cliffs, N.J: Prentice Hall, 1977.

Bayram, Abdullah. "Kur'an ve Sünnetteki Değerler Sistemi Perspektifinden Tâlim ve Terbiye Metodunun Analizi". *Balıkesir İlahiyat Dergisi* 3/1 (Haziran 2017), 115-156. https://dergipark.org.tr/tr/pub/baid/article/722853

Beken, Ahmet. "Ahlâkî Bir Alan Olarak Tasavvufun Eğitimle/Din Eğitimiyle İlişkisi". *Antakiyat* 3/2 (Aralık 2020), 256-278. https://dergipark.org.tr/tr/pub/antakiyat/821452

Bloom, Benjamin S. vd. *Taxonomy of Educational Objectives: The Classification of Educational Goals. Handbook I: Cognitive Domain*. United States of America: Longmans, Green and Co Ltd., 1956.

Boyraz, Edibe - Boyraz, Ekrem Zahid. "Uzaktan Eğitime Farklı Bir Yaklaşım Olarak Tasavvufi Eğitim ve Mektûbât Geleneği". *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 28/2 (Aralık 2023), 167-181. https://doi.org/10.58568/firatilahiyat.1362295

Cebecioğlu, Ethem. *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*. İstanbul: Anka Yayınları, 5. bs., 2009.

Ceyhan, Semih. "Zühd". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*. 44/530-533. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi (İSAM), 2013.

Coşkun, Hasan. "Yozgat Ziyaret Mekânlarının İnanç Turizmine Katkısının Sosyolojik Analizi". *II. Uluslararası Bozok Sempozyumu Yozgat'ın Turizm Potansiyelleri ve Sorunları 04-06 Mayıs 2017 Bildiri Kitabı I. Cilt*. ed. Kadir Özköse vd., 2017. https://bozok.edu.tr/Dosya/397d15e5-9.pdf

Çakmak İgalçı, Emine Elif. "Okul Öncesi Dönemde Tasavvufî Ahlak Bazında Manevî Eğitim". *Journal of Current Researches on Educational Studies (JoCuRES)* 8/2 (2018), 11-50. https://dergipark.gov.tr/jocures/501007

Çakmak İgalçı, Emine Elif. "Sûfî Eğitimde Zikir ve Bilişsel Farkındalığa

Etkisi". *Amasya İlahiyat Dergisi* 22 (Haziran 2024), 375-408. https://doi.org/10.18498/amailad.1442812

Durma, Abdulhalim. *Evliyalar Şehri Malatya*. Ankara: Yenigün Matbaacılık, 1. bs., 2012. https://dn710707.ca.archive.org/0/items/EvliyalarehriMalatya/EvliyalarehriMalatya.pdf

Göçmen, Fatma - Bayraktar, Muhammet Mustafa. "Din Eğitiminin Psikolojik Temelleri". *Dïn Eğïtïmï Bïlïmïnïn Mahïyetï-I*. 197-226. Ankara: Eğitim Yayınevi, 1. bs., 2025.

Gözütok, Şakir. "Özdenetimde Din Eğitiminin Etkisi". *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi* 21/2 (15 Aralık 2017), 1035-1060. https://doi.org/10.18505/cuid.338632

Gümrükçüoğlu, Süleyman. "Çocuğun Din Eğitiminde Ailenin Rolü". *KADEM Kadın Araştırmaları Dergisi* 3/1 (Haziran 2017), 39-60. https://doi.org/10.21798/kadem.20171301410

Gündüz, Turgay. *İslam, Gençlik ve Din Eğitimi*. Bursa: Düşünce Kitabevi, 1. bs., 2002.

Habername. "Mutasavvıf Esseyyïd Şeyh Osman Nurï Bağdadï (Ölmeztoprak) Hazretlerï Türbesï". 20 Nisan 2023. Erişim 20 Şubat 2026. https://www.habername.com/haber-mutasavvif-esseyyid-seyh-osman-nuri-bagdadi-olmeztoprak-hazretleri-turbesi-184399.htm

Hayta, Remzi. "Yozgat'ta Manevi Bir Kutup: Es-Seyyid Şeyh Osman Nuri Bağdadi Hazretleri'nin Türbesine Ziyaret". *Malatya Flaş Haber*. 20 Ağustos 2025. https://malatyaflashaber.com/yozgatta-manevi-bir-kutup-es-seyyid-seyh-osman-nuri-bagdadi-hazretlerinin-turbesine-ziyaret/

Kara, Mustafa. *Tasavvuf ve Tarikatlar*. İstanbul: Yeni Yüzyıl Kitaplığı İletişim Yayınları, 1. bs., 1992.

Kara, Mustafa. "Tekke Eğitimi ve Literatürü". *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi* 6/12 (2008), 107-138. https://www.academia.edu/7846696/Tekke_E%C4%9Fitimi_ve_Literat%C3%BCr%C3%BC_The_Literature_on_Education_in_Dervish_Lodges_MUSTAFA_KARA

Kılıç, Mahmud Erol. *Tasavvufa Giriş*. ed. Saliha Şişman. İstanbul: Sufi Kitap, 1. bs., 2012.

Kocaman, Kasım. "Tasavvufî Eğitimde Kullanılan Özeleğitim Yöntemleri". *Journal of International Social Research* 13/70 (Nisan 2020), 1162-1171. https://doi.org/10.17719/jisr.2020.4165

Koçaker, Ebubekir. *Yozgat Yöresindeki Ziyaret Yerleri ile İlgili Bir İnceleme*. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans, 2004.

Kurt, Furkan. *Yozgat'taki Türbeler ve Ziyaret Yerleri*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans, 2013.

Kuşeyrî, Abdulkerim el-. *Kuşeyrî Risalesi*. çev. Muhammed Coşkun. İstanbul: İlk Harf Yayınevi, 1. bs., 2013.

Malatya Derin Haber. "Es-Seyyid Eş-Şeyh Osman Nuri Ölmeztoprak Hazretleri, Vuslatının 81. Yılında Dualarla Yâd Edildi". 27 Ocak 2025. Erişim 20 Şubat 2026. https://www.malatyaderinhaber.com/es-seyyid-es-seyh-osman-nuri-olmeztoprak-hazretleri-vuslatinin-81-yilinda-dualarla-yad-edildi/12729/

McLoughlin, Shane - Kristjánsson, Kristján. "Virtues as Protective Factors for Adolescent Mental Health". *Journal of Research on Adolescence* 35/1 (Ocak 2025), 1-14. https://doi.org/10.1111/jora.13004

Meydan, Hasan. "Neglected Aspect of Religious Education: Search for Meaning". *Bilimname* 2019/37 (Nisan 2019), 1247-1269. https://doi.org/10.28949/bilimname.519316

Morshead, Richard W. "Taxonomy of Educational Objectives Handbook II: Affective Domain". *Studies in Philosophy and Education* 4/1 (1965), 164-170. https://doi.org/10.1007/BF00373956

Ölmeztoprak, Osman. "Mülakat". Görüşmeci: Fatma Göçmen, Akif Göçmen, Görüşme Tarihi: 05.03.2026.

Öngören, Reşat. "Şeyh". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*. 39/50-52. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi (İSAM), 2010.

Öngören, Reşat. "Tasavvuf". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*. 40/119-126. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi (İSAM), 2011.

Özköse, Kadir (ed.). *Tasavvuf: El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları, 4. bs., 2016.

Özköse, Kadir - İbrahim Baz (ed.). "Tasavvufun Tesir Halkası". *Tasavvuf: El Kitabı*. 293-299. Ankara: Grafiker Yayınları, 4. bs., 2016.

Sargın, Ahmet. "Osman Nuri Bağdadi". *İleri Gazetesi 1967'den Beri*. 02 Nisan 2023. Erişim 01 Mart 2026. https://www.ilerigazetesi.com.tr/osman-nuri-bagdadi

Sivas Bülteni Sivas'ın İlk Haber Sitesi. "Şeyh Ali Kara k.s. Hazretleri". 20 Haziran 2026. Erişim 20 Şubat 2026. https://www.sivasbulteni.com/haber-seyh-ali-kara-ks-hazretleri-12592.html

Taş, Edibe. "Tasavvuf Kavramına Yönelik Bibliyometrik Bir Analiz". *Diyanet İlmi Dergi* 60/3 (Eylül 2024), 1025-1050. https://doi.org/10.61304/did.1477969

Tosun, Cemal. *Din Eğitimi Bilimine Giriş*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 8. bs., 2015.

Uludağ, Süleyman. "Nefis". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*. 32/526-529. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi (İSAM), 2006.

Uludağ, Süleyman. "Riyâzet". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*. 35/143-144. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi (İSAM), 2008.

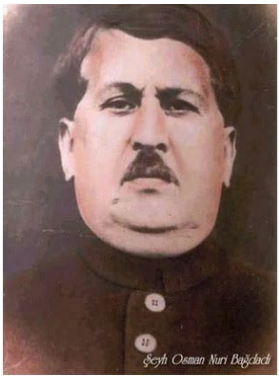
Uludağ, Süleyman. "Sülûk". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*. 38/127-128. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi (İSAM), 2010.

Yılmaz, Hasan Kamil. *Tasavvufî Bakış*. İstanbul: Erkam Yayınları, 2003.

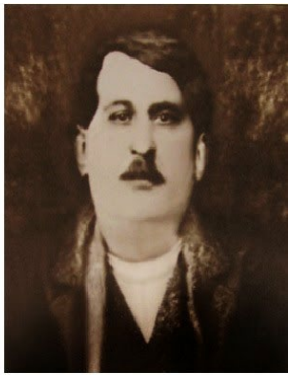
EKLER

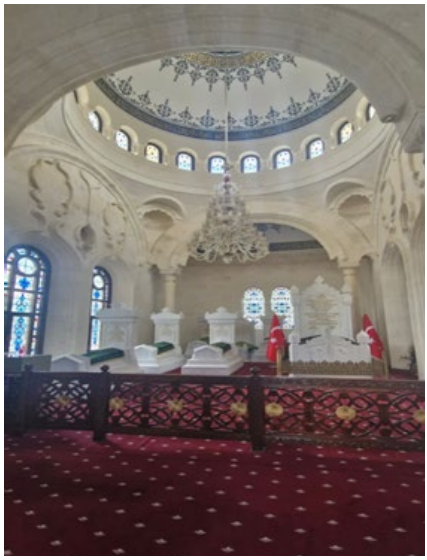
Sultan-ul Evliya Es-Seyyid Osman Nuri Ölmeztoprak Efendi Hazretleri (K.S.A.) ve Türbesi (Sarıtopraklık Mezarlığı-Yozgat) - 23.02.2026

SULTAN-ÜL EVLİYA ESSEYYİD
OSMAN NURİ ÖLMEZTOPRAK
EFENDİ HAZRETLERİ (K.S.A)
RAHMETULLAHİ ALEYH

